

ТАФАККУР ВА ТАЛҚИН

*(Магистратура талабалари ва ёш олимларнинг
илмий мақолалар тўплами)*

**“Халқ билан мулоқот ва инсон
манфаатлари” йилига бағишланади**

Бухоро - 2017

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**“ХАЛҚ БИЛАН МУЛОҚОТ ВА ИНСОН
МАНФААТЛАРИ” ЙИЛИГА БАҒИШLANADI**

ТАФАККУР ВА ТАЛҚИН

**(Магистратура талабалари ва ёш олимларнинг
илмий мақолалар тўплами)**

“Дурдона” нашриёти

Бухоро, 2017

oeuvres. Paris, 1962.

3. BBC Radio 4's "15 March 2007 edition of "In Our Times" edition on Epistolary Literature. Hosted by Melvyn Bragg."

4. Samuel Richardson. Pamela: or, Virtue Unrewarded. 1740

5. www.wikipedia.org

6. www.britannica.com

ЖОНДОР ТУМАНИ МИКРОТОПОНИМИЯСИГА ДОИР МУЛОҲАЗАЛАР

М. Нарзуллаева БухДУ магистранти

Маълум ҳудуд топонимларини лингвистик, этнографик ҳамда тарихий-филологик жиҳатдан тадқиқ қилиш бугунги кун учун долзарб ва катта илмий-амалий аҳамиятга эга.

Мустақилликкагача бўлган даврда мамлакатимиз ҳудудидаги кўпгина топонимлар ҳукмрон мафкура манфаатларига зидлиги сабабли ўзгартирилди. Ўзбек миллати тарихига мос бўлмаган, миллий-маданий қадриятларимизга бегона номлар катта салмоқ билан оммалашди.

Ўзбекистон ўз мустақиллигини қўлга киритган илк йиллардан бошлаб маъмурий-худудий бирликлар номини тартибга солиш бўйича тизимли ишлар бошлаб юборилди. Шу ишлар натижаси сифатида узоқ давр мобайнида Свердлов номи билан аталган Жондор тумани ҳам ўзининг тарихий номига эга бўлди.

Жондор тумани расман 1935 йил 17 январда ташкил топган. 1962 йилдан 24 декабрдан Бухоро ва Ромитан туманлари тарқибида бўлган, 1967 йил 9 январда қайта тузилган. Туман вилоятнинг Олот, Қоракўл Бухоро, Ромитан, Пешку туманлари билан чегарадош. Майдонининг кенглиги 5,170 миңг км²ни ташкил этади [1, 624-625].

Жондор тумани 8та шаҳарча (*Жондор, Далмун, Самончуқ, Кўлиён, Ушот, Ҳазорман, Тобагар, Чорзона*), 13 та кишлоқ фуқаро йиғини (*Мирзаён, Ромиш, Лоло, Далмун, Охиш, Алели, Наврабат, Сепатта, Қароли, Хумин, Пўлоти, Хумдонак, Самончуқ*), 30 та маҳалла фуқаро йиғини (*Пахтакор, Зарафшон, Навгади, Қазоқон, Оқтепа, Луқмон, Жамият, Қовчин, Намғони* ва бошқалар), 146 та аҳоли пунктдан иборат.

Жондор тумани топонимларини тадқиқ этар эканмиз, аввало Жондор топонимининг келиб чиқиши борасидаги фикрларни баён этишимиз лозим. Чунончи, тарихий манбаларда Жондор атамаси XVI асрдан бошлаб учрайди. Тарихчи олим А.Мухаммаджонов ўз ишида Зарафшон дарёсида устида қурилган кўприк Пули Жондор дейилганлигини, маҳаллий аҳоли эса уни кўпроқ Пули Абдуллахон номи билан юритганлигини қайд этади [2, 130].

Жондор атамасининг тарихда ўрин эгаллаши ҳамда бугунги кунгача етиб келишида ўз ҳиссасини қўшган шахс Мирзо Мухаммад Содик Мунший Жондорий ҳисобланади. Бу борада адабиётшунос олима Д.Каримова маълумоти эътиборга лойиқ [3, 3]. Мавжуд фикрлардан келиб чиқиб айтиш мумкинки, Жондор топонимининг этимологияси асосида уч хил маъно шархланади. Биринчидан, бу ном тирик мавжудот, жонивор маъносини ифодаласа, иккинчидан, Мовароуннаҳрда хусусан қорахонийлар ва хоразмшоҳлар даврида ясовулбоши; Салжуқийлар даврида жондорлар кўриқчилик ва жаллодлик вазифаларини адо этган жангчилар бўлиб, уларнинг бошлиғи амири жондор унвонига эга бўлган. Улар сомонийлар даврида соҳиби харос (амири харос) деб аталган. Хоразмшоҳ Такаш хужжатларида жондор шурат (шахсий гвардия)нинг донгдор кишиларидан; сўнгги хоразмшоҳ Жалолиддин Мангуберди вақтида Шом волийларидан бири жондор унвонига эга бўлган; қолаверса бу атаманинг қурол-аслаҳа эгаси, дўст ва мададкор каби маънолари ҳам борлиги қайд этилган [4, 625].

Бизнингча, Жондор тумани ҳудудида кенг дашт, сахро мавжудлигини инобатга олиб, биринчи қайд этилган маънода асос бор деб ўйлаймиз.

Туман топонимлар мавзу жиҳатдан жуда ранг-барангдир. Улар сирасига уруғ, қавм, касб-хунар, шахс номи, ҳудуднинг рельефи, табиати ва бошқаларни ўзида акс эттирган номларни киритиш мумкин. Ҳудудда қадимги туркий қавмлар номи билан аталган топонимлар салмоқли ўринни эгаллайди. Чунончи, Қовчин (қишлоқ аҳоли пункти, Охших ҚФЙ, Қовчин МФЙ ҳудудида) топонимини шундай номлардан биридир.

Қовчинлар 13-14-асрларда ўзбек халқи тартибида катта нуфузга эга бўлган. Тадқиқотчилар бу этнонимни туркий, мўғул

ва тунгус-манжур тилларига хос сўзлардан таркиб топганлигини кайд этишган. Бухоро амирлигининг аҳоли пунктлари ҳақида маълумот берувчи манбада қовчин этнонимининг олчин, уйгун, авжун, бойсун, кулчан, қарчин номлари билан алоқадорлиги кайд этилган [5, 77]. Қовчин этноними тарихан икки асосдан иборат бўлиб, қов (қув, куу, хуу, гув) – оққуш, чин – одам, халқ, яъни оққушни ўз тотеми* ҳисоблаган одамлар, халқ маъносини ифодалайди. Бугунги кунда мазкур этноним фақат қишлоқ номи сифатида қўлланади. Бу ҳақда машҳур топонимист олим Тўра Нафасов ҳам маълумот берган [6, 376-377].

Шундай номлардан яна бири Манғит (Наврабод ҚФЙ, Қоровул МФЙ ҳудудида) топонимидир. Мазкур топоним Бухорода Манғит; Самарқандда Манғитобод, Манғитон, Манғиттепа, Оқманғит; Хоразмда Манғитсолма, Манғитёл; Қашқадарёда Манғит, Манғитгўп каби қишлоқ номи сифатида кайд этилса, Қорақалпоғистон Республикасида эса туман номи сифатида мавжуд.

Манғит ўзбек халқи таркибидаги энг қадимий, йирик қабилла бўлиб, унинг оқманғит, қораманғит, чолманғит, чаламанғит каби тармоқлари мавжуд.

Манғит – туркий, мўғул, тунгус-манжур тилларига, яъни уларнинг ўтмишдаги олтой боботилига тегишли сўз. Мўғулча шакли мянгад бўлиб, рус тилшунослари мангол қабиласи сифатида изоҳлаганини кузатиш мумкин [6, 254].

Мўғул тилида манг – минг (1000) маъносини ифодалашини инобатга олинса, манғит – минг деган маънони англатади. Бу туркийларнинг қирқ, юз (жуз) каби уруғ номлари билан алоқадор [7, 162].

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, Жондор тумани топонимлари мамлакатимиз жой номларининг ажралмас бир қисми сифатида ўзининг бой тарихи ва узоқ шаклланиш босқичларига эга. Уларни тўлаш, тизимга солиш ҳамда тарихий-этимологик жиҳатдан таҳлил этиш бугунги кун топонимияси учун

* (Шимолий Америка индеецларининг оғибве қабиласи тилидаги “ото-тем” – “унинг уруғи” сўзидан олинган бўлиб, ибтидоий диний эътиқодларнинг илк шаклларида бири. У кишиларнинг маълум гуруҳи билан хайвон ва ўсимликларнинг муайян турлари (баъзан табиат ходисалари, жонсиз нарсалар) ўртасида ғайритабиий алоқа, қон-қариндошлик бор деган эътиқодга асосланади)

муҳим аҳамият касб этади.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Миллий энциклопедияси. 12 жилдлик, 3-жилд. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, Тошкент, 2002, 624-625-б.
2. Мухаммеджанов А.Р. Средневековые мосты – водоизмерители на Зарафшане. ИМК Узбекистан. Вып. 8. Т., «Фан», 1969, С. 130.
3. Каримова Д. Содик Мунший – Жондорнинг ширинкалом шоири. “Фан”, Т., 2001, 3-бет.
4. Ўзбекистон Миллий энциклопедияси. 12 жилдлик, 3-жилд. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, Тошкент, 2002, 625-б.
5. Населенные пункты Бухарского эмирата (конец XIX – нач. XX вв.) – Т.: Университет, 2001, с. 77.
6. Монгольско-русский словарь. М.: 1957, с. 254.
7. Нафасов Т. Қашқадарё қишлоқномаси. Қашқадарё вилояти қишлоқлари номининг тадқиқи. Т.: Мухаррир, 2009, 376-377-б.

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА ГИДРОГЕЛЕЙ ОКИСЛЕННОГО КРАХМАЛА И ЗАГУЩАЮЩИХ КОМПОЗИЦИЙ НА ЕГО ОСНОВЕ

Б.Б. Олимов Магистрант БухГУ

Abstract: In the article the quality of hydrogels of the rice starch's oxidized modification and thickening compositions on the it's basis is learnt and comprised.

Аннотация: Бу мақолада оксидланган ҳамда модификацияланган гуруч крахмали асосида қуюқлаштирувчи композицион гидрогеллар олиш ва уларнинг сифати ўрганилган.

В некоторых текстильных предприятиях при набивки хлопчатобумажных печатаний тканей в качестве загустителей печатных красок все ещё традиционно используется кукурузный крахмал нативном виде, что отрицательно сказывается на качестве печати [1]. Кроме того, приготовление загусток из немодифицированного крахмала требует длительной термической обработки, что сопряжено со значительными энергозатратами.

МУНДАРИЖА

	Сўз боши	3
Акратова Г.М., Арслонов Қ.П.	15-16 ёшдаги мактаб ўқувчилари ўртасида енгил атлетика спорт турига қизиқишни ошириш тамойиллари	5
Akramov I.I., Rasulov Z.	Dunyoning lisoniy manzarisini tasvirlashda iboralarning o'рни	8
Abdullayev H.H., SHomurodov T.R.	Chorvachilik va parandachilikga ixtisoslashgan fermer xo'jaliklarida biogaz ishlab chiqarish istiqbollari	12
Arabov U.H.	Qaror va farmoyishlar bazasini shakllantirishda axborot texnologiyalarining o'рни, f9 dasturi.	14
Axmedov A., G'afurov K.H.	Texnologik jarayonlarni akt asosida boshqarishda dasturlar ishlab chiqish texnologiyasi	18
Bafayeva Z.KH., Artikova KH.T.	Physical and chemical properties of historically irrigated pasturable alluvial soils of the Bukhara oasis	23
Бафаева З.Х., Артикова Х.Т.	Экологическое состояние орошаемых почв Бухарского оазиса	26
Восиева Ш., Гадоева М.И.	Инглиз тилида отларнинг аффиксация усули билан ясалиши	31
Вохидова З.Н., Асадова С.С., Файзиллоева Н.Б., Рахмонов И.М.	Замонавий тикув машиналарида динамик зўриқишнинг салбий оқибатлари ва уларни бартараф этиш йўллари	35
G'afurov M.O. Ergashev S.	Tezligi rostlanadigan elektr yuritmalaridagi dinamik jarayonlarning "matlab" dasturidagi tahlili	38
Djafarova N.A.	Turizmdagi statistik hisob usullari dunyo mamlakatlari misolida	42
Джураева З.И., Бакаева М.К.	Проблема положительного героя в рассказах редьярда киплинга о маугли	47
Djurayeva M.Z.	Jismoniy madaniyat ta'limining testlash va	52

Kadirov R.X.	baholash amallari to'g'risida	
Jamolova Z.N.	Asqar Mahkam she'rlarida tasavvufiy tuyg'ular talqini	57
Jumayeva Z.Q.	Davlat xaridlarini tashkil etishning nazariy asoslari	60
Жумаева З.Қ.	Миллий иқтисодиёт самарадорлигини аниқлашда ялпи ички маҳсулотнинг ўрни	63
Zaripov K.Y. Rasulov Z.I.	The effect of economy concept into linguistic changes of morphologic units	66
Исломов Б.Б., Мирзоев Н.Н.	Бўстон 110/35/10 қвли подстанциясини модернизация қилиш даврида рақамли ва микропроцессорли реле ҳимоя қурилмаларини қўллаш орқали ҳимоя тизимини ишончлилигини ошириш	69
Исматов С.Р.	Бошланғич синф ўқувчиларида ижодий қобилиятларни тарбиялаш	72
Karimov R.S., Jalolov O.I.	Moodle tizimida statistik hisobotlarni boshqarish	78
Kurbanova M.X.	Turistik masumiylik muammosini bartaraf etishning jahon amaliyotidagi chora-tadbirlari	83
Mansurova M.A.	Ekstremal vaziyatlarda shaxs psixikasida yuzaga keladigan holatlar tasnifi	87
Mehmonqulova F., Mo'minov X.I.	Qishloq xo'jaligi mahsulotlari etishtirishning tahlilida dinamika ko'rsatkichlaridan foydalanish	90
Муродов Б.К.	Процесс производства нефтяного твердого парафина	94
Муҳаммеджанова С., Қурбонов Ф.А.	Тикув машиналари механизмларининг конструкциялари ва ишчи органларига қўйиладиган қатъий талаблар	97
Мўминов Х.И.	Юқори маълумотлилар кўчиши: назария ва амалиёт	101
Naimova A.M.	Epistolyar janr genezisi	106
Нарзуллаева М.	Жондор тумани микротопонимиясига доир мулоҳазалар	109